

Olümpiaadijuhendi nimetus ja õppeaasta

Eesti kirjanduse olümpiaad 2024/2025. õa

Olümpiaadi korraldav asutus

(TÜ teaduskool/Tallinna Ülikool/Taltech/seltsid/ühingud jne)

Tartu Ülikooli teaduskool ja Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi eesti kirjanduse ja teatriteaduse osakond

Üldosa, eesmärgid

(kellele ja milleks seda olümpiaadi korraldatakse)

Tartu Ülikooli teaduskool ja Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi eesti kirjanduse ja teatriteaduse osakond kuulutavad välja üldhariduskoolide 7.–12. klassi õpilaste üleriigilise kirjandusolümpiaadi. Seekordse olümpiaadi üldteema on

„Identiteet ja kirjandus“

Uurimistöö sisuosa maht on 15–25 lehekülge (A4-formaadis, arvestusega u 1800 tähemärki leheküljel). Uurimistöö peab lähtuma eesmärgist, püstitama uurimisprobleemi ja sõnastama uurimisküsimused. Kirjandustekstide uurimiseks sobib näiteks tekstianalüüs, mille puhul keskendutakse teksti tähenduste mõistmisele ja tõlgendamisele, sh tekstile omaste tunnuste leidmisele ning tekstielementide vaheliste suhete selgitamisele (vt Sirkka Hirsjärvi jt, „Uuri ja kirjuta“, 2010).

Kuigi olümpiaad hõlmab esmajoones eesti kirjanike loomingut, võib mis tahes teema puhul käsitleda ka tõlketeoseid maailmakirjandusest. Uurimuse alustekstideks võib õpilane valida kas ühe kindla teose (nt romaani, novellikogu, luulekogu), ühe autori mitu teost (nt kaks romaani või kolm luulekogu) või teha valiku mitme autori teoste hulgast. Rakendada võib teoste võrdlevat käsitlust, mis keskendub mõnele identiteediga seotud teemale.

Uurimistöö 15 teemat on sõnastatud avaral üldistatud kujul, soovi korral võib igaüks oma uurimuse pealkirja täpsustada. Teemakäsitlust aitavad suunata uurimisküsimused, mis tuleks õpilasel koos juhendajaga valitud teos(t)est lähtuvalt konkreetsemalt sõnastada. Iga teema juures on nimetatud ka soovituslikke autoreid ja nende teoseid, mille hulgast võib teha valiku. Kuigi soovituslik pakett esindab valdavalt nüüdiskirjandust, võib uurimus tugineda ka varasemale kirjandusele.

Lõpptulemusena valmib nõuetekohaselt vormistatud uurimistöö (vt „**Uurimistöö alused**“ (<https://uurimusealused.weebly.com/> või **M. Vija**, K. Sõrmus, I. Artma, „Uurimistöö kirjutajale“, 2012).

Üldteema tutvustuseks teoreetilisi mõisteid ja seisukohti

Kõige üldisemalt võib identiteedi all mõista inimese enesetaju ehk minapilti, mis tähistab indiviidi ettekujutust iseendast, teda iseloomustavate psüühiliste, sotsiaalsete, füüsiliste ja muude omaduste summat. Identiteeti võib käsitleda iseloomulike tunnuste, väärtushoiakute ja -hinnangute, tõekspidamiste ja muu sellise kogumina, mida inimene enesele omistab või tahab omistada ja millest soovib, et ka teised seda tunnustaks. Väga lihtsalt öeldes on identiteet inimese arusaam iseendast ehk vastus küsimustele „Kes ma olen?“ ja „Milline ma olen?“

Teisalt on identiteet määratletav kui suhe teise ehk vastuse küsimusele „Mille poolest ma erinen teistest?“. see arusaam iseendast kujuneb dialoogilise protsessi käigus samastumiste ja eristumiste pingeväljas. Niisiis pole identiteet vaid see, mille inimene ise üles kasvades välja kujundab, vaid suuresti ka midagi sellist, mis toimib kui kogukonnas jagatud veendumus (nt kellamees Lible oli paunverelaste meelest joodik) või ühiskondlik surve (nt

riietumisetiket). Teisisõnu, personaalne identiteet hõlmab kõike seda, mida avalikkus selle isiku kohta teab ehk identiteet on ühiskonna ettekujutus sellest inimesest. Võib kahtlusteta väita, et identiteet on seotud nii üldinimlike kui ka ühiskondlike väärtustega, mis on peidus narratiivides, mida esitatakse suuliselt, raamatutes, lavadel, meedias ja jälgitakse igapäevaelus (Ehala 2018: 156).

Seekordse kirjandusolümpiaadi fookuses on mitmesugused identiteediga seotud teemad ja probleemid, mis avalduvad kas personaalselt või kollektiivselt ja kaasavad eri kontekste, näiteks ühiskondlikke, sotsiaalseid, kultuurilisi, rahvuslikke vm. Identiteete uurides võime mõista inimese käitumist ja ühiskonna toimimist sügavamalt. Tänapäeva maailmas, kus identiteediküsimused on muutunud järjest probleemsemaks, seetõttu ka aktuaalsemaks, on oluline teada ja mõista nii mineviku kui ka tänapäeva kirjandustekstidesse talletatud personaalset ja kollektiivset mälu kogemust. Kirjandustekstide analüüsi ja tõlgenduse kaudu saab õpilane arendada oma arusaamist üldinimlikest, ühiskondlikest ja kultuurilistest väärtustest, kujundada seeläbi oma sotsiaalset, kultuuri- ja väärtuspädevust ning mõtestada enda ja teistega seotud identiteete. Eri tüüpi identiteete võib näiteks vaadelda (uurida) kirjanduslike narratiivide (lugude), karakterite (tegelaste) ja kujundite (sümbolite) kaudu. Identiteedile keskenduv uurimisviis pöörab erilist tähelepanu maailma ja indiviidi suhte mõtestamisele.

Kirjanduslikku tegelast on sageli kujutatud viisil, kus ta oma käitumise ja olekuga edastab nn identiteedisignaale, mille põhjal teised tegelased ja ka lugeja saavad teha järeldusi tema tõekspidamiste, suhtumiste ja tõenäolise käitumise kohta. Mis tahes signaal ehk väliselt tajutav märk (nt tegelase punkarisoeng) kannab endas mingit tähendust (nt tõendab, et tegelane on punkar, seega spetsiifilise identiteedi kandja). Selline tähenduslik identiteedimärk võib olla kas päritud (nt „Libahundi“ Tiina juuksevärv), vabalt valitud (nt Nipernaadi hulkuriroll) või teiste poolt omistatud ja kinnistatud (nt Pearu kui kiusliku naabrimehe kuvand). Näiteks tänapäeva noorteromaanide tegelastele on autorid omistanud mitmesuguseid identiteedimärke, mis rõhutavad noortega seotud probleeme: otsitakse oma mina ja kohta rühmas, võetakse ja vahetatakse rolle, kaheldakse oma väärtuses (nt madal enesehinnang, väär kehataju), kogetakse vastuolulisi soovide ja ootusi, tuntakse segadust ja ebakindlust, igatsetakse iseseisvust ja sõltumatust. Noorteromaane lugedes võib täheldada, et noorus on aeg oma identiteedi kujundamiseks, minapildi avastamiseks ning rollide selgitamiseks.

Üldinimlike identiteediprobleemide kõrval on mis tahes teose tegelane kaasatud ka ühiskondlike väärtuste süsteemi, kus tähtis on sotsialiseeruda, kollektiivile vastuvõetavate identiteedimärkidega suhestuda ning neile vastavalt ka käituda. Kollektiiviga samastumist või siis sellest eristumist võib omakorda vaadelda mitmesuguste identiteediliikide kaudu, kus esiplaanile võib tõusta näiteks kultuuriline, ideoloogiline, rahvuslik, rolli- või rühmaidentiteet.

- Kultuurilise identiteedi aluseks on kodukasvatuse, koolihariduse ja muude mõjude kaudu kujunenud ühised tavad ja kombad, mida väärtustatakse ja järgitakse ajaloolise järjepidevuse tõttu.
- Subkultuurilise identiteedi määravad ära selle liikmete ühised huvid, väljendusviis ja käitumistavad (nt hipilik või pungilik stiil), aga ka religioossed, sotsiaalsed või etnilised tõekspidamised.
- Keelelise identiteedi aluseks on konkreetse keele või murde rääkimise traditsioon, mida väärtustatakse rahvuslikel, kultuurilistel, poliitilistel või paikkondlikel kaalutlustel.
- Rahvuslik identiteet tugineb lisaks keelele veel teistele ühistunnustele, nagu päritolu, traditsioonid, ajalooline mälu, uskumused jms.
- Ideoloogiline identiteet ühendab inimesi, kelle kollektiivse identiteedi tuumväärtuseks on mingil kindlal õpetusel põhinev ühine maailmapilt, sh kindlad eelistused ja hoiakud, mis juhivad nende käitumist (nt kristlased, feministid).

- Rolli- ja rühmaidentiteedid (nt sugu, vanus, põlvkond, eriala, elukutse) põhinevad mingi grupi liikmete või kogukonna funktsioonil ühiskonnas.
- Põlvkondlik identiteet hõlmab eri põlvkondade esindajaid, nende mõtte- ja tundemaailma, tõekspidamisi ja väärtushoiakuid (nt Vargamäe vanad ja noored).

Kes võivad osaleda

(vanuserühmad, klassid, sünniaasta)

Osaleda võivad kõik üldharidus- ja kutsekoolide 7.–12. klasside õpilased.

Mitmes voorus toimub

(voorude loetelu, vanuseastmed, hindamise erisused)

Kirjandusolümpiaad suunatud kolmele vanuseastmele:

- noorem (7.–8. klass),
- keskmine (9.–10. klass)
- vanem vanuseaste (11.–12. klass).

Olümpiaadi etapid on **eel-** ja **lõppvoor**. Eelvooru on oodatud keskmise ja vanema vanuseastme õpilaste kirjandusteemalised **UURIMISTÖÖD**. Noorema astme õpilased kirjutavad eelvooruks **ARVUSTUSE** kirjandusteksti(de) kohta (vt Lisa).

Tulemuste avaldamine

Olümpiaadi lõppvooru kutsutud ja lõppvooru tulemused avalikustatakse vastavalt [andmekaitsetingimustele](#) TÜ teaduskooli [kodulehel](#).

Eel- ja piirkonnavor

(üldinfo, hindamine, tulemuste avalikustamise kuupäev, apelleerimine, järgmisesse vooru kutsumise põhimõtted, märksõnad ja nende tähtaeg, abivahendid jne)

Registreerimine: Kõik uurimistööd ja praktiliste tööde raportid tuleb **üles laadida TÜ teaduskooli kodulehel** hiljemalt **31. jaanuaril**. Tööd pole vaja posti teel saata. Töö tiitellehel peavad olema kontaktandmed: õpilase nimi, klass, kooli nimi, juhendaja õpetaja nimi ja tema e-posti aadress.

Lõppvooru kutsutute arv: Eelvooru töid hinnates ja kaaludes kutsub žürii, kuhu kuuluvad TÜ kirjanduse eriala õppejõud ja doktorandid, kirjandusolümpiaadi lõppvooru **iga vanuseastme 10** parima töö autorid.

Küsimuste korral võib konsulteerida olümpiaadi toimkonnaga meiliaadressil katre.talviste@ut.ee.

Lõppvoor

(üldinfo, registreerimine, toimumiskuupäev, kellaeg, kes korraldab, kuidas toimub (Moodle või paber), keel, hindamine, tulemuste avalikustamise kuupäev, apelleerimine, märksõnad ja nende tähtaeg, abivahendid jne)

Lõppvooru kutsutute nimekiri, ajakava ja täpsem info avaldatakse enne võistlust teaduskooli [kodulehel](#). Lõppvooru kutsutud õpilaste toitlustus- ja majutuskulud lõppvooru ajal katab TÜ teaduskool. Sõidukulu tasub lähetaja.

Registreerimine on avatud 7. - 21.02 kell 14:00 Registreerimisest teavitatakse õpilast e-posti teel ja edastatakse registreerimislink. Hilisemaid registreerujaid ei lisata.

Kui selgub, et registreerunud õpilane siiski ei saa osaleda, siis palume sellest teatada esimesel võimalusel kristel.lannes@ut.ee.

Toimumise kuupäev: 28. veebruaril ja 1. märtsil Tartus

Alguse kellaeg: kl 11.00

Lahendamise keel: eesti keel

Toimub (digi/paber/koht (aadress)): lõppvoor ülesanded lahendatakse paberil

Koodid: lõppvoor töö on žüriile kodeeritud

Vanuserühmad: 7.-8. kl; 9.-10. kl; 11.-12. kl

Žüriiliikmed ja kontakt

(nimi, töökoht, amet, kontaktandmed)

Žürii esimees:			
Nimi	Töökoht	e-post	Telefon
Katre Talviste	TÜ kirjandusõpetuse lektor	katre.talviste@ut.ee	5206197
Liikmed:			
Nimi	Töökoht		
Arne Merilai	TÜ eesti kirjanduse professor		
Leena Käosaar	TÜ kultuuriteooria kaasprofessor		
Inga Kirs	TÜ maailmakirjanduse doktorant		
Pilleriin Puhlov	TÜ eesti kirjanduse doktorant		

LISAD

(kirjandus, kitsam teema jne)

LISA 1

Uurimistöö teemad keskmisele (9.-10. kl) ja vanemale vanuseastmele (11.-12. kl)

1. Erivajadustega noorte kujutamine. Teemat uurides võib keskenduda näiteks järgmistele küsimustele: kuidas on tegelase vaatepunktist kujutatud erilisust ja tavapärasust, kuidas teose vorm ja stiil (nt ülesehitus, sõnavara, kujundikeel) väljendavad tegelase enese- ja maailmataju, milline on tegelase suhe teiste tegelastega ja teda ümbritseva maailmaga? Valik teoseid: Sally Nicholls „Jään elama igavesti”, John Green „Süü on tähtedel“, Sarah Crossan „Üks”, Stephen Chbosky „Müürililleks olemise iseärasused”, Brian Conaghan „Kui härra koer hammustab”, Mark Haddon „Kentsakas juhtum koeraga öisel ajal”, Alan Marshall „Ma suudan hüpata üle lompide“, Valev Uibopuu „Janu“, Kaia Raudsepp „Nähtamatu tüdruk“ jt.

2. Identiteet ja kuvandiloome sotsiaalmeedias. Mõned teemakäsitlust suunavad uurimisküsimused: kuidas kujutatakse sotsiaalmeedia mõju tegelase minapildile ja suhetele, mil viisil kujutatakse identiteediga manipuleerimist sotsiaalmeedias, milliseid süžeekeid, konflikte ja tegelassuhteid sotsiaalmeedia ning virtuaalse identiteedi teema võimaldab, kuidas mõjutab sotsiaalmeedia ja digisuhtluse kujutamine teose vormi ja stiili? Valik teoseid: Ulrieke Ruwisch „Laigid on kogu su elu“, Robert Galbraith „Tintmust süda“, Dave Eggers „Ring“, Kristi Piiper „Tinderikoomas“, Kaia Raudsepp „Lihtsalt ära jää üksi“ jt. Uurida võib Lauri Räpi luulepostitusi Instagramis või luulekogu „Lihtsate asjade tähtsus. Tähtsate asjade lihtsus”.

3. Isikliku ja rühmaidentiteedi kajastusi. Võimalikud uurimisküsimused: kelle vaatepunktist kambalugu kujutatakse, millised on tegelaste rollid ja valikud kambas, milliseid konflikte tegelased kogevad, kuidas kujutatakse isikliku ja rühmaidentiteedi vastuolusid? Valik teoseid: Janne Teller „Mitte midagi“, Dirk Walbrecker „Kambalugu“, Tuija Lehtinen „Tiivad varvaste vahel“, Lisi Harrison „Monster High“, Stephen Chbosky „Müürililleks olemise iseärasused“, William Golding „Kärbeste jumal“, Ivar Soopan „Kõik poisid ei saa suureks“, Mudlum „Poola poisid“, Olev Remsu „Suplinna poisid“ jt.

4. Noore inimese kujunemislugu. Teemasse võib süveneda näiteks järgmiste küsimuste toel: kuidas on kujutatud tegelase vaimset, emotsionaalset, sotsiaalset ja füüsilist arengut, mis või kes tegelast mõjutavad, milliseid konflikte tegelane kogeb, mida oma teekonnal saavutab, millest aga loobub või mida kaotab, kuidas avaldub tegelase kutsumus, millised on tema huvid, milliseid väärtushoiakuid peegeldab tema käitumine, kuidas tegelane ennast määratleb, mil viisil teised teda näevad? Valik teoseid: Jim Ashilevi „Kehade mets“, Olavi Ruitlane „Vee peal“, Kai Aareleid „Linnade põletamine“, Sass Henno „Mina olin siin“, Margus Karu „Nullpunkt“, Jüri Parijõgi „Teraspoiss“, Helga Nõu „Pea suu“, Leslye Walton „Ava Lavenderi iseäralikud ja kaunid kannatud“ jt.

5. Sub-, pop- ja/või multikultuurilisuse ilmingud. Teemat aitavad avada järgmised uurimisküsimused: milliseid sub-, pop- või multikultuurilisi identiteete on teoses kujutatud, millised märgid sub-, pop- või multikultuurilist identiteeti rõhutavad, millised on tegelase tarbimiseelised, kuidas need identiteedimärgid kujundavad tegelase kuvandit, sh välimust, käitumist ja keelekasutust, kes või mis on avaldanud mõju tegelase minapildile, kuidas suhtuvad tegelase identiteedivalikusse teised? Valik teoseid: Reeli Reinaus „Mõõkade äss“, Heli Künnapas „Mälestusteta suvi“, Marian Suitso „Hobusehullud“, Hugo Vaher „Skvotterid“, Aleksander Aina „Pimeduses kulgeb tee“ jt. Uurida võib ka moe- ja ilutööstuse kujutamist, näiteks järgmistes teostes: Lisi Harrison „Monster High“, Eia Uus „Tüdrukune“, Agnes Kolga „Varjajad“ jt.

6. Ühiskondliku kriisi kujutamine pandeemianarratiivides. Teema käsitlemisel on abiks järgmised uurimisküsimused: millise vaatepunkti on autor sündmuste kujutamiseks valinud, kuidas on süžee üles ehitatud, mida tegelased kriisiolukorras enda kohta avastavad, kuidas muudab kriis tegelase enesemääratlust ja suhet teistega, milliseid moraalseid dilemmasid tegelased kogevad, kuidas muutuvad valikud ja väärtused kriisiolukorras? Valik teoseid: Mari Järve „Esimene aasta“, Marek Tihhonovi „Maailmalõpu päevik“, Killu Kaare „Pandeemia: siis, kui maailm hulluks läks“, Michael Crichton „Andromeda“, Jana Vagner „Vongozero“, Albert Camus „Katk“ jt.

7. Eestlase kujutamine (ajaloo)paroodiates. Teemakäsitlemist suunavad järgmised uurimisküsimused: mil viisil on teoses kujutatud eestlaseks olemist, milliseid võtteid (nt grotesk, allegooria) eestlase teema parodeerimiseks on autor kasutanud, milliseid stereotüüpe ta kinnistab või lõhub, milliseid ajaloo fakte nihestab, millist kõverpeeglit on eestlase kujutamisel kasutatud, mida autor pilab ja naeruväärustab, millistele probleemidele tähelepanu juhib? Valik teoseid: Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“, Indrek Hrgla „French ja Koulu“, Mihkel Mutt „Eesti ümberlõikaja“, Veiko Märka „Vargamäe eided ja koerad“, Kristian Kirsfeldt „Kalevipoeg 2.0“, Urmas Vadi „Neverland“, Tõnis Tootsen „Ahvide pasteet“, Valdur Mikita „Kukeseene kuulamise kunst“ jt. Eesti ajaloo alternatiive pakub ka antoloogia „Eestid, mida ei olnud“.

8. Soolise identiteedi kujutamine. Teemat võib käsitleda kas luule- või proosatekstide põhjal. Võimalikke uurimisküsimusi: milline on autori vaatepunkt soolise identiteedi kujutamisel, milliseid teemasid ja probleeme on soolisusega seoses tõstatatud, milliseid soolise identiteedi märke võib tekstis täheldada, milliseid soolisi hoiakuid (sh norme, stereotüüpe, tabusid) autor lõhub või kinnistab, millisena kujutatakse naise/mehe rolli ja tema väärtust ühiskonnas, mil viisil kõneldakse naise/mehe kehast, sellega seotud emotsioonidest ja seksuaalsusest? Valik luuletajaid: Elo Viiding, Triin Soomets, Jürgen Rooste, Maarja Kangro, Sveta Grigorjeva, Kristiina Ehin, Eda Ahi, Sanna Kartau jt. Valik proosateoseid: Peeter Sauter „Beibi bluu“, Jim Ashilevi „Kehade mets“, Elo Viiding „Teised“, Maarja Kangro „Klaaslaps“, Kerttu Rakke „Häbi“, Eia Uus „Tüdrukune“, Carolina Pihelgas „Vaadates ööd“, Margit Lõhmus „Sterne“ jt.

9. Haigus- / traumakogemuse kujutamine. Teema avamiseks sobivad järgmised uurimisküsimused: millist haigus- või traumakogemust võib leida eesti luuletajate loomingust, millisena avab luulemina oma vaimse ja füüsilise seisundi; milline on traumaatilise sündmuse mõju tegelase elusaatusele, mil viisil minevik ennast tegelasele ilmutab, mil viisil

kujutatakse tegelase psüühilist ja füüsilist seisundit, millised narratiivsed võtted haigus- või traumakogemust võimendavad, milline on sisemonoloogi roll? Valik luuletajaid: Ene Mihkelson, fs, Carolina Pihelgas, Tõnis Vilu jt. Valik proosateoseid: Ene Mihkelson „Katkuhaud“, Vahur Afanasjev „Serafima ja Bogdan“, Maarja Kangro „Klaaslaps“, Kätlin Kaldmaa „Väike terav nuga“, Leelo Tungal „Seltsimees laps“, Kai Aareleid „Linnade põletamine“, Eva Koff „Sinine mägi“, Sandra Jõgeva „Avalikud ja salajased märkmed“, Eliis Grigor „Teibitud suu“, Kristi Rebase „Aitäh elu eest“, Valev Uibopuu „Janu“, Alan Marshall „Ma suudan hüpata üle lompide“, John Green „Süü on tähtedel“ jt.

10. Kliimakriisi ja ökoloogilise mõtteviisi kajastusi. Teemat uurides võib lähtuda järgmistest küsimustest: milliseid kliimakriisiga seotud probleeme, nii nende põhjusi kui ka tagajärgi, on tekstides puudutatud, kuidas kajastub tekstides ökoloogiline mõtteviis, milliseid narratiivseid võtteid ja poeetilisi kujundeid on ökoloogiliste probleemide rõhutamiseks kasutatud, milliseid kriisi peegeldavaid fakte ja argumente on tekstis kasutatud, kuidas tegelane kogeb kliimakatastroofi mõjusid, mil viisil mõjutatakse lugeja tundeid ja hoiakuid? Valik luuletajaid: Jaan Kaplinski, Maarja Pärtna, Hasso Krull, Tõnu Õnnepalu, Kristiina Ehin jt. Valik proosateoseid: antoloogia „Täheae 21. Tuhapilve sajandil“ (kliimamuutuste erinumber), Peedu Saar „Loomad“, Armin Kõomägi „Lui Vutoon“, Jaan Kaplinski „Looduses ja loodusega“, Valdur Mikita „Eesti looduse kannatuste aastad“, Andri Snær Magnason „Ajast ja veest“ jt.

11. Loodus- ja/või maakeskkond identiteedi kujundajana. Teemat aitavad täpsustada järgmised uurimisküsimused: kuidas avaldub loodus- ja maakeskkonna mõju inimesele, milline on minaisiku suhe loodusega, milliseid tähelepanekuid ta looduse või maaelu kohta teeb, kuidas on loodus kujundanud tema identiteeti, millist mõtte- ja tundemaailma, milliseid looduse või maaeluga seotud motiive ja kujundeid luulekogus või proosateoses esineb, milliste tunnuste poolest kuulub tekst looduskirjanduse žanrisse? Valik luuletajaid: Mats Traat, Tõnu Õnnepalu, Andrus Kasemaa, Lauri Pilter, Kristiina Ehin, Maarja Pärtna, Carolina Pihelgas, Tõnis Vilu jt. Valik teoseid: Andrus Kasemaa „Leskede kadunud maailm“, Lauri Sommer „Räestu raamat“, Tõnu Õnnepalu triloogia „Mujal kodus“ (eriti „Aaker“), Kristiina Ehin „Kaitseala“, Mehis Heinsaar „Kadunud hõim“ jt.

12. Identiteediprobleeme eestivene kirjanduses. Võimalikke uurimisküsimusi: millised enesemääratlusprobleemid (identiteedianalüüsid) kerkivad esile eestivene kirjanduses, kuidas autor lahkab kultuurilise kuuluvuse küsimust, milliseid ühiskondlikke ja kultuurilisi hoiakuid eestivene kirjanike teosed peegeldavad, mil viisil kujutatakse suhteid eestivene kogukonnas, kuidas kujutatakse vene inimest Eestis, millisena näidatakse tema kohanemist või kohanematust? Valik autoreid ja teoseid: Sveta Grigorjeva ja Igor Kotjuhi luule; P.I.Filimonovi „Hariton Naganovi surm ja ajatus“, Andrei Ivanovi „Tuhk“ ja „Peotäis põrmu“; eestivenelaste identiteeti käsitlevad veel Kerttu Rakke „Häbi“ ja Mari Saadi „Lasnamäe lunastaja“. Eestivene teemat võib uurida ka omaeluloolise proosa näitel: Viktoria Ladõnskaja „Lasnamäe valge laev“, Andrei Hvostov „Sillamäe passioon“ ja Jelena Skulskaja „Marmorluik. Lapsepõlveromaan“ jt.

13. Lokaalne ja globaalne identiteet kirjanduses. Teemale võib läheneda järgmiste uurimisküsimuste toel: kuidas avaldub tekstis lokaalse (kohaliku) ja globaalse (üleilmse) vastuolulisus, mil viisil avaneb teoses üleilmastumise idee, kuidas on teoses mõtestatud rahvustunnet ja geopoliitilist konteksti, mil viisil käsitletakse „kultuuride kohtumise“ ideed ja sellega kaasnevat identiteedimuutusi, kuidas kujutatakse eestlast välismaal (nt suurlinnas), milline on tegelase suhe globaalse ümbrusega, milliseid konflikte ja kriise ta kogeb? Valik proosateoseid: Mihkel Mutt „Eesti ümberlõikaja“, Armin Kõomägi „Lui Vutoon“, Urmas Vadi „Tagasi Eestisse“, Robert Randma „Sigaret“, Vahur Afanasjev „Kosmos“, Peeter Kormašov „Peatusest peatusesse“, Peedu Saar „Pascual“, Maarja Kangro „Ahvid ja solidaarsus“, „Dantelik auk“ ja „Hüppa tulle!“ jt.

14. Minevik oleviku kujundajana. Teema võimaldab keskenduda näiteks järgmistele uurimisküsimustele: kuidas on minevik tegelast mõjutanud, mil viisil on minevik seotud

olevikuga, milline on tegelase mälu kogemus, mida ta mäletab või meenutab oma varasemast elust, mil määral äratatakse ellu minevikunostalgiat, kuidas on mineviku- ja olevikunarratiiv üles ehitatud, kuidas jutustaja esitab ajalisi tagasivaateid, miks ja mil viisil minevik tegelast kummitab, millised on minevikus vaikima sunnitud hääled ja identiteeti kujundanud sündmused, millisena paistab tegelasele tulevik? Valik proosateoseid: Aino Pervik „Miniatuurid mälu põhjast“, Olev Remsu „Supilinna poisid“, Kristiina Ehin „Paleontoloogi päevaraamat“, Ilmar Taska „Pobeda 1946“, Kai Aareleid „Linnade põletamine“ ja „Vaikne ookean“, Andrei Ivanov „Peotäis põrnu“, Lilli Luuk „Kolhoosi miss“ jt.

15. Põlvkondliku identiteedi märgid. Võimalikke uurimisküsimusi: milliseid põlvkondliku identiteedi kajastusi võib täheldada digipõlvkonna kirjandustekstides, milline on Värske Rõhu luule- või proosapõlvkond paari viimase aasta ajakirjanumbrite näitel, kuidas avalduvad neis tekstides digipõlvkonna elutunnetus ja väärtushoiakud, millised on nende tekstide vormilised ja väljenduslikud eripärad? Sobivaid alustekste võib leida ajakirjast Värske Rõhk. Uurida võib veel tviteratuuri-kirjandust ja Instagrammi-luulet, näiteks Keiti Vilmsi, Lauri Räpi, Janar Ala, Kaur Riismaa ja teiste autorite postituste näitel.

Arvustus nooremale vanuseastmele (7.-8. kl)

Noorema vanuseastme arvustus ehk retsensioon on ea- ja jõukohane mõtteavaldus, mis tugineb ühele või võrdlevalt kahele-kolmele ilukirjanduslikule tekstile.

Ilukirjanduslike alustekstide valik arvustuse kirjutamiseks on vaba, sobilikud on teosed nii eesti kui ka maailmakirjandusest, nii proosa, luule kui ka draama vallast. Teose valik võib lähtuda nii õpilase enda huvidest kui ka õpetaja soovitudest.

Arvustus on arvamislugu. Alustada tuleks seega oma lugemiselamuse vaagimisest: märkida üles tunded ja mõtted, mida teos tekitab; otsida ja sõnastada põhjusi, miks teos nõnda mõjus. Põhjusi tuleb otsida nii teose omadustest (nt keelekasutus, põnev ülesehitus, omanäolised tegelaskujud, lummavad kujundid vm) kui ka arvustaja enda iseloomust ja mõtteilmast (nt mis mind rõõmustab või kurvastab, mida elus tähtsaks pean, mis on minu arvates hästi või halvasti inimsuhetes ja ühiskonnas jm).

Arvustus kirjutatakse kellegi mõjutamiseks, sageli näiteks selleks, et teost teistele inimestele soovitada; vahel ka selleks, et teisi teose eest hoiatada. Selleks tuleb läbi mõelda nii oma positsioon kui ka arvustuse sihtrühm: kes kellele ja mis eesmärgil oma lugemismuljeid jagab. Mida selgem on see arvustuse lugejatele, seda enam nad saavad arvustust usaldada. Arvustus peaks tõukuma arvustaja isiklikust elamusest ja arvamusest, kuid püüdma seda üldistada: missugustele lugejatele võiks selline teos mõjuda samamoodi nagu mulle? Kellele ja miks see teos võiks meeldida? Keda ja miks see teos võiks häirida?

Kuna arvustus on üsna lühike tekst, saab see selgem ja mõjusam, kui arvustaja keskendub ühele keskele ideele. Mis tunne oli lugemiselamuses kõige eredam? Mis on teoses kõige omapärasem või olulisem ja miks?

Arvustus ei tohiks rikkuda nende lugejate avastamisrõõmu ja elamust, kes pole veel teost lugenud. Arvustust kavandades tuleb mõelda, mis on arvustatavast teosest kõneldes kõige suuremad rõõmurikkujad ehk *spoiler*’id, ning komponeerida ja sõnastada arvustus nii, et neid ei tekiks. Näiteks üllatava ja põneva lõpuga teose puhul ei tohiks ära rääkida, mis lõpus juhtub, ehkki võib üksikasju reetmata rääkida sellest, et teosel on üllatuslik lõpp. Eri teoste puhul võivad rõõmu rikkuda erinevad eelteadmised. Arvustaja peab läbi mõtlema, mis need on. Need võivad olla seotud teose kõige huvitavamate omadustega, nii et arvustajal tuleb nuputada, kuidas leida tasakaal teose eripära tutvustamise ning teose huviväärsuse säilitamise vahel.

Arvustuse kirjutamiseks soovitame vaadata ka Eesti Lastekirjanduse Keskuse juhendvideot arvustusvõistluse Kapsas jaoks: <https://www.youtube.com/watch?v=tDVQA0JSWYw>.

Arvustuse eeldatav pikkus on ca 1200 kuni 1600 sõna (*Times New Roman*, reavahe 1,5, tähesuurus 12).

Arvustused tuleb üles laadida TÜ teaduskooli kodulehel hiljemalt **31. jaanuariks**. Töid pole vaja posti teel saata. Kirjandi päisesse lisada õpilase nimi, klass ja kooli nimi, samuti juhendaja õpetaja nimi ja tema e-posti aadress.

Lisa 2

Teemakohast sekundaarkirjandust

Annus, Epp 2000. Kirjanduskaanon ja rahvuslik identiteet. *Keel ja Kirjandus*, 1, 10–17.

Assmann, Jan 2012. Kollektiivne mälu ja kultuuriline identiteet. *Akadeemia*, 10, 1775–1786.

Ehala, Martin 2018. Identiteedimärgid. Ühtekuuluvuse anatoomia. Tallinn: Künnimees.

Fukuyama, Francis 2022. Identiteet. Väärrikuse nõudmine ja kibestumise poliitika. Tartu. Postimees Kirjastus.

Kraavi, Janek 2022. Proosast ülevaatlilikult. Mõttevahetus: XXI sajandi eesti kirjandus. *Looming*, 2, 251–268.

Lotman, Juri 2013. Kultuurimälu. *Akadeemia*, 10, 1736–1746.

Olesk, Sirje 2007. Kirjandus, kirjanik ja identiteet. *Looming*, 8, 1249–1255.

Org, Andrus 2022. Algupärase noor(te)kirjanduse tuumi ja veeri. *Looming*, 7, 976–992.

Tamm, Nele 2024. Identiteedi mõistest läbi erinevate teooriate. Tallinn Ülikool; <https://andragoogika.tlu.ee/identiteedi-moistest-labi-erinevate-teooriate/>.

Tüür, Kadri 2007. Looduskirjanduse määratlus. *Acta Semiotica Estica* IV. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 73–96.

Valk, Aune 2018. Identiteet avatud maailmas. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017; https://2017.inimareng.ee/static_assets/pdf/EIA%202016%E2%80%932017%204.5.%20Identiteet%20avatud%20maailmas.pdf.

Veidemann, Rein 2021. Mõeldes kirjanduse asendile eesti kultuuris... *Edasi.org*, 03.07; <https://edasi.org/87613/rein-veidemann-moeldes-kirjanduse-asendile-eesti-kultuuris/>.

Veidemann, Rein 2023. Eesti kultuuri semiootika ehk Kuidas mõista eesti kultuuri. Tartu: Ilmamaa.

Velsker, Mart 2022. Luulejutud. Tekste aastatest 1994–2020. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Viires, Piret 2020. Uued loomevõimalused internetis. Märkmeid sotsiaalmeedia kirjandusest. *Methis*, 26, 216–234.

Viires, Piret 2022. Eesti kirjanduse ajaloo koostajale mõeldes. Mõttevahetus: XXI sajandi eesti kirjandus. *Looming*, 4, 543–550.

Muu info

Eriringimustel ülikooli sissesaamine

Lõppvoor, valikvõistlusele ja treeninglaagrisse kutsutud õpilastele on võistluse toimumise ajal tasuta toitlustus. Majutus on tagatud õpilastele, kes õpivad toimumiskohast erinevas piirkonna koolis. Lõppvoorul õpilasi saatva täiskasvanu komanderingukulud katab lähetaja.

Olümpiaaditööd arhiveeritakse õppeaasta lõpuni.

Eritingimistel ülikooli kandideerimise info on leitav Tartu Ülikooli [kodulehelt](#).